

Monitor de Bibliotheek op school

Landelijke analyse voortgezet onderwijs

Deelname Monitor de Bibliotheek op school vo stabiel

Tussen 2014 (16 deelnemende scholen) en 2017 (71 scholen) groeide de Monitor de Bibliotheek op school – vmbo sterk, maar de groei is sindsdien gestagneerd. In 2019 deden 63 scholen, 654 docenten en 11.238 leerlingen mee aan de Monitor. Het aantal deelnemende leerlingen en docenten is kleiner dan in 2018, het aantal docenten en bibliotheekmedewerkers iets groter.

Docenten en leerlingen over de mediatheek

In 2019 zijn leerlingen en docenten over de meeste aspecten van de mediatheek ongeveer even positief of negatief als in 2018. Leerlingen geven minder vaak aan dat lees- of informatieboeken hen aanspreken dan in de vorige meting.

Jongere leerlingen en meisjes vinden lezen leuker

Vmbo-leerlingen gaan in hogere leerjaren steeds minder voor hun plezier lezen en gaan ook minder naar de bibliotheek. De meeste tips voor leuke boeken krijgen leerlingen van hun ouders, vrienden of de docent Nederlands. In alle leerjaren van het vmbo worden het vaakst leesboeken gelezen die leerlingen thuis hebben. Leerlingen uit leerjaar 1 en 2 lezen even vaak boeken van de openbare bibliotheek als boeken van thuis. Het leesplezier en de leesfrequentie is bij leerlingen in de gemengde en theoretische leerweg hoger dan in de beroepsgerichte leerwegen. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens, lezen iets meer en gaan vaker naar de openbare bibliotheek. Daarnaast zijn meisjes in de meeste opzichten duidelijk positiever over de mediatheek. Alleen over de informatieboeken in de mediatheek zijn de jongens positiever.

Beleid en activiteiten op scholen

Op 84 procent van de scholen in de Monitor voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit. Ruim de helft van de deelnemende scholen heeft een taalcoördinator en bijna twee derde heeft een mediatheek. Bijna de helft van de scholen kent vakoverstijgend taalbeleid en ruim een derde heeft een mediaplan.

Leerlingen vaker naar de openbare bibliotheek op scholen met activiteiten leesbevordering van de openbare bibliotheek

Op scholen die goed scoren op de planvorming (met een vakoverstijgend taalbeleid), is het leesplezier van de leerlingen gemiddeld iets hoger dan op scholen die minder goed scoren. Leerlingen op scholen met een vakoverstijgend taalbeleid, lezen iets minder vaak thuis een boek. Docenten op scholen met vakoverstijgend taalbeleid zijn positiever over de mediatheek en zijn ook beter op de hoogte van de ondersteuningsmogelijkheden die de mediatheek hun biedt.

Colofon

Auteurs

DESAN Research Solutions: Jonneke Heesterbeek en Jannes Hartkamp

Met medewerking van

Stichting Lezen: Adriaan Langendonk, Nicolien de Pater, Liselotte Dessauvagie

In opdracht van

© Stichting Lezen

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen (Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek).

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de auteurs en opdrachtgevers worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voorwoord

Sinds 2014 wordt de Monitor de Bibliotheek *op School* (MdBos) in het voortgezet onderwijs uitgevoerd. De Monitor wordt in opdracht van Stichting Lezen - vanuit het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen (Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek) - inhoudelijk samengesteld door onderwijsbureau Sardes en technisch uitgevoerd door onderzoeksbureau DESAN Research Solutions. Via een online rapportageportal en pdf's kunnen scholen via bibliotheken landelijke en schoolspecifieke resultaten inzien. Dit biedt hun de mogelijkheid om actief en doelgericht aan de slag te gaan met leesbevordering en informatievaardigheden.

Dit rapport richt zich op een landelijke analyse van de resultaten en is door DESAN opgesteld. Aan de orde komen onder andere vergelijkingen tussen de metingen, verschillen tussen groepen leerlingen en verbanden tussen activiteiten van leesconsulenten en activiteiten van docenten.

Amsterdam, juli 2020

Jonneke Heesterbeek
Jannes Hartkamp
DESAN Research Solution

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Methode en respons	7
1.3 Verdeling van leerlingen naar leerjaar, leerweg en sector per meting	8
1.4 Leeswijzer	9
Afronding	10
Significantie	10
2. Ontwikkelingen	11
2.1 Ontwikkeling leerlingen: leesplezier, leesfrequentie en soort boeken	11
2.2 Ontwikkeling leerlingen: bronnen voor boeken en lezen	12
2.3 Ontwikkeling docenten: achtergrond, leesbevordering en mediatheek	14
3. Verschillen tussen groepen leerlingen	17
3.1 Leerjaar	17
3.2 Leerwegen	21
3.3 Geslacht	24
4. Leesconsulenten en docenten	27
4.1 Leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers	27
4.2 Docenten	28
5. Bouwstenen en uitkomsten	31
5.1 De bouwstenen van dBos en de data van de Monitor	31
5.2 Onderlinge samenhang tussen bouwstenen	35
5.3 Bouwstenen en activiteiten van de docent	35
5.4 Bouwstenen en uitkomst: leesplezier, leesgedrag, bibliotheekbezoek en oordeel over de mediatheek van leerlingen	38

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Sinds 2012 wordt de Monitor de Bibliotheek *op school* - basisonderwijs uitgevoerd. In 2014 is daar de Monitor voor het voortgezet onderwijs bijgekomen, in een pilot met 16 scholen. In 2015 deden al 42 scholen mee, in 2016 64, in 2017 71, in 2018 65. In 2019 is dit iets gedaald, naar 63 scholen. De deelnemende scholen krijgen door middel van rapportages (digitaal en in pdf) inzicht in hun eigen resultaten, waarbij de landelijke resultaten als referentie worden getoond. Doordat de deelname in de loop der jaren een groter volume heeft bereikt, kunnen op landelijk niveau bepaalde analyses worden gedaan, bijvoorbeeld naar verschillen tussen leerjaren en verbanden tussen de activiteiten van docenten en bibliotheekmedewerkers en de antwoorden van de leerlingen.

1.2 Methode en respons

De data waarop deze landelijke analyse is gebaseerd, zijn afkomstig uit de vijf metingen die DESAN Research Solutions namens Stichting Lezen in het kader van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) heeft uitgevoerd. De data worden verkregen via online vragenlijsten die door drie doelgroepen (leerlingen, docenten en bibliotheekmedewerkers) worden ingevuld.

De monitorcoördinatoren van bibliotheken geven in de portal van MdBos op welke scholen meedoen aan de Monitor en wie de leesconsulent/bibliotheekmedewerker op de school is en nodigen deze uit om een vragenlijst in te vullen en aan te geven welke docenten gaan deelnemen aan het onderzoek bij de desbetreffende school. De leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers en de docenten ontvangen een uitnodiging met een link naar de voor hen bestemde vragenlijst. Vervolgens ontvangt de leerlingcoördinator een link naar de vragenlijst voor de leerlingen. De leerlingcoördinator zorgt er vervolgens voor dat (zo veel mogelijk) leerlingen uit de gekozen leerjaren de vragenlijst invullen.

Bij de pilot in 2014 is een beperkt aantal bibliotheken en scholen uitgenodigd voor deelname. Sinds 2015 is er een open aanmelding en is de deelname sterk gegroeid, tot 2017 (Tabel 1). Van de 65 scholen die in 2018 meededen, deden in 2019 37 (57%) scholen weer mee.

Tabel 1 Aantal deelnemers MdBos per meting, 2014 - 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Deelnemende scholen	16	42	64	71	65	63
Leerlingen	1550	6332	10968	12376	12437	11238
Docenten	101	363	674	837	777	654
Bibliotheekmedewerke rs	13	36	47	59	47	51

De toetsing van de representativiteit van de deelnemende scholen (geven de respondenten in de Monitor samen een goed beeld van alle scholen, docenten en leerlingen?) ligt buiten het kader van deze analyse.

1.3 Verdeling van leerlingen naar leerjaar, leerweg en sector per meting

Aan de vijf metingen vanaf 2015 deden steeds ongeveer even veel jongens als meisjes mee (Tabel 2).

Tabel 2 **Verdeling van leerlingen naar geslacht per meting

	2015	2016	2017	2018	2019
jongen	51%	51%	51%	52%	51%
meisje	49%	49%	49%	48%	49%
n (totaal)	6332	10968	12376	12437	11238

In de eerste jaren van de Monitor kwamen de meeste deelnemers uit de eerste twee leerjaren. De vertegenwoordiging van leerjaar 3 en 4 is daarna flink toegenomen, tot 38 procent in 2018. In 2019 is het aantal leerlingen in de leerjaren 3 en 4 weer afgenomen naar 29% (Tabel 3).

Tabel 3 Verdeling van leerlingen naar leerjaar per meting

	2015	2016	2017	2018	2019
Leerjaar 1	48%	43%	36%	33%	36%
Leerjaar 2	27%	32%	30%	29%	35%
Leerjaar 3	18%	17%	23%	22%	19%
Leerjaar 4	7%	7%	10%	16%	10%
n (totaal)	6332	10968	12376	12437	11238

De spreiding naar leerweg binnen het vmbo in 2019 is min of meer vergelijkbaar met 2018. Het aandeel vmbo-tl/mavo is tot 2018 geleidelijk groter geworden, in 2019 is dit percentage afgenomen naar 38%. Het aandeel 'anders' (grotendeels havo) is nu sterk toegenomen (Tabel 4).

Tabel 4 Verdeling van leerlingen naar leerweg per meting

	2015	2016	2017	2018	2019
praktijkonderwijs	3%	3%	2%	2%	2%
vmbo-bb	16%	16%	17%	14%	16%
vmbo-kb	26%	27%	26%	22%	22%
vmbo-gl	11%	9%	8%	8%	8%
vmbo-tl/mavo	36%	40%	42%	46%	38%
anders (bv. havo)	8%	5%	6%	8%	14%
n (totaal)	6332	10968	12376	12437	11238

In de regionale spreiding valt vergeleken met vorig jaar vooral de toename van deelname in Noord-Brabant en Zuid-Holland¹ en een afname in Noord-Holland op (Tabel 5).

Tabel 5 Verdeling van leerlingen naar provincie per meting

	2015	2016	2017	2018	2019
Drenthe	4%	7%	9%	9%	4%
Flevoland	7%	5%	6%	7%	7%
Friesland	3%	4%	4%	3%	2%
Gelderland	19%	18%	10%	10%	8%
Groningen	4%	7%	5%	6%	5%
Limburg		2%	11%	12%	9%
Noord-Brabant	18%	23%	23%	21%	30%
Noord-Holland	16%	13%	14%	16%	11%
Overijssel	8%	1%	4%	2%	5%
Utrecht	9%	5%	5%	0%	0%
Zeeland	1%	0%	0%	0%	1%
Zuid-Holland	12%	12%	10%	13%	17%
n (totaal)	6332	10968	12376	12437	11238

1.4 Leeswijzer

In dit rapport worden data van leerlingen, docenten en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers geanalyseerd. In de volgende hoofdstukken worden alleen leerlingen uit leerjaar 1 tot en met 4 van het vmbo, exclusief praktijkonderwijs meegenomen.² Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de ontwikkelingen in resultaten voor docenten en leerlingen (voor bibliotheekmedewerkers is geen vergelijking gemaakt omdat het aantal respondenten hier betrekkelijk klein is). In Hoofdstuk 3 worden voor 2019 vergelijkingen tussen groepen leerlingen gemaakt op basis van kenmerken zoals leerjaar, geslacht en leerweg. In hoofdstuk 4 wordt besproken wat er op de scholen aan beleid is rond taal, media en informatievaardigheden, over de mediatheek³ en over de samenwerking met de openbare bibliotheek. Hoofdstuk 5 gaat in op verbanden tussen de gegevens van de bibliotheekmedewerkers enerzijds en de docenten en leerlingen anderzijds.

Aan het begin van elk hoofdstuk worden de resultaten van de analyses kort samengevat.

¹ Deze toename hangt samen met een stimuleringsregeling.

² Praktijkonderwijs (2% van de respondenten bij leerlingen) wordt buiten beschouwing gelaten vanwege het bijzondere karakter en de afwijkende opbouw in leerjaren. Opleidingen anders dan vmbo en praktijkonderwijs, zoals havo, (14% van de respondenten bij leerlingen) worden buiten beschouwing gelaten om de doelgroep van de rapportage duidelijk af te bakenen.

³ Overal waar 'mediatheek' staat, wordt hiermee mediatheek/schoolbibliotheek bedoeld. In alle vragenlijsten wordt altijd gesproken van 'mediatheek/schoolbibliotheek'. Als in de rapportage de letterlijke tekst van een vraag of antwoordcategorie wordt weergegeven, wordt daarom ook 'mediatheek/schoolbibliotheek' gebruikt.

Afronding

De cijfers in dit rapport zijn ongewogen. Alle percentages zijn afgerond tot hele getallen. Dientengevolge is de som van de percentages niet altijd exact honderd. Tenzij anders vermeld, zijn respondenten die een bepaalde vraag niet hebben beantwoord ('weet niet/geen antwoord') niet meegenomen in de percentering.

Significantie

In het rapport genoemde verschillen (tussen metingen of tussen groepen binnen een meting) zijn significant⁴, tenzij anders wordt vermeld. Significant betekent dat een verschil waarschijnlijk niet toevallig is, oftewel dat een verschil niet wordt veroorzaakt door de toevallige marges ('betrouwbaarheidsintervallen') in elke uitkomst bij een onderzoek onder een steekproef.

Statistiek geeft de mogelijkheid om op grond van de steekproefgrootte en de gevonden uitkomsten van het onderzoek zogenaamde betrouwbaarheidsintervallen te berekenen. Deze betrouwbaarheidsintervallen geven aan tussen welke twee waarden de uitkomst in de totale populatie valt indien de steekproefuitkomst naar de totale populatie vertaald wordt. Het betrouwbaarheidsinterval ligt altijd rond de uitkomst die in de steekproef is gevonden, met afwijkingmarges naar boven en beneden. Normaliter werkt men met '95%-betrouwbaarheidsintervallen' (ook wel: 'een significantieniveau van 95%'). Deze geven met 95% zekerheid aan tussen welke twee grenswaarden de betreffende waarde in de populatie valt. Wanneer bijvoorbeeld van 600 docenten 56,0 procent zegt maandelijks met leerlingen over boeken te praten, dan betekent dit dat we met 95 procent zekerheid kunnen zeggen dat het werkelijke percentage in de gehele populatie docenten tussen 52,0 en 60,0 procent ligt (56,0% +/- 4,0%).

⁴ $p < .05$: de waarschijnlijkheid dat een gevonden verschil toevallig is, is kleiner dan 5 procent.

2. Ontwikkelingen

Zowel het leesplezier als de leesfrequentie thuis van vmbo-leerlingen is dit jaar ongeveer gelijk gebleven. Het percentage leerlingen dat boeken haalt bij de openbare bibliotheek is toegenomen, bij de mediatheek afgenomen. De populariteit van tijdschriften neemt sterk af. Leerlingen geven in 2019 iets minder vaak aan dat leesboeken of informatieboeken hen aanspreken dan in 2018.

2.1 Ontwikkeling leerlingen: leesplezier, leesfrequentie en soort boeken

Het leesplezier en de leesfrequentie van leerlingen in het vmbo⁵ is tussen 2018 en 2019 ongeveer hetzelfde gebleven (Tabel 6).

Tabel 6 Leesplezier en leesfrequentie

	2015	2016	2017	2018	2019
<u>Leesplezier</u>					
Vervelend / niet zo leuk om een boek te lezen	60%	63%	64%	67%	67%
Best leuk / erg leuk om een boek te lezen	40%	37%	36%	33%	33%
<u>Leesfrequentie⁶</u>					
Leest nooit thuis in een boek			47%	49%	48%
Leest soms of vaak thuis in een boek			53%	51%	52%

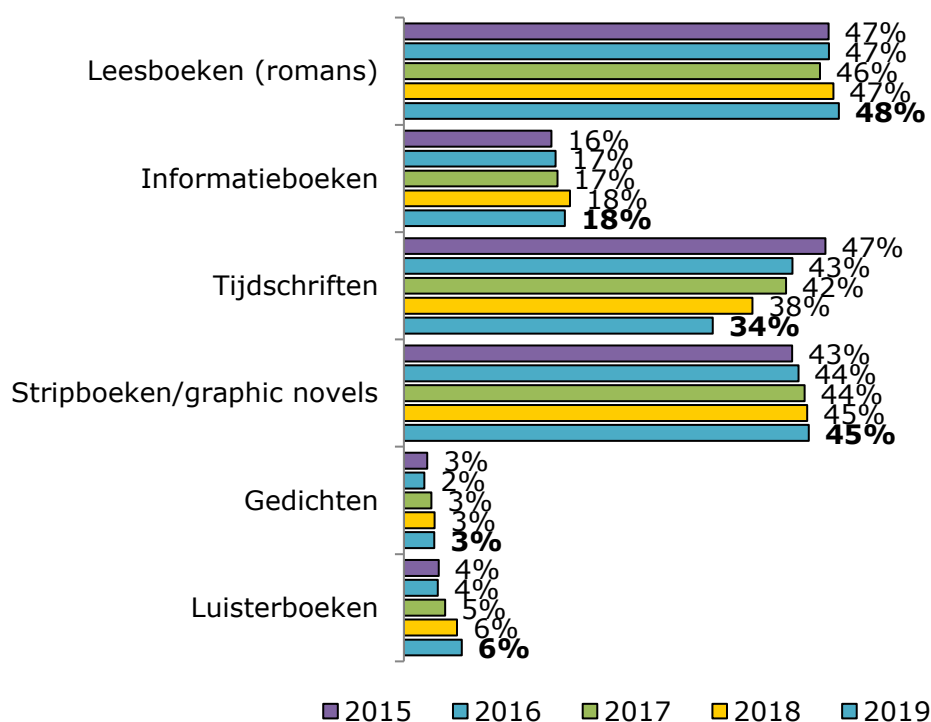
Bij de onderwerpen waarover leerlingen graag lezen (niet in een grafiek weergegeven), wordt 'humor/comedy' dit jaar het meest genoemd (44%), iets minder vaak dan in 2018 (47%). Het onderwerp 'Films' volgt dit jaar (42%). Het onderwerp 'spanning en avontuur' wordt dit jaar minder vaak genoemd (41%) dan vorig jaar (45%). Alle andere onderwerpen werden in 2019 genoemd door minder dan 40% van de leerlingen.

In het soort boeken dat leerlingen het liefst lezen zit weinig verandering. De populariteit van luisterboeken en leesboeken is toegenomen ten opzichte van voorgaande meetjaren, maar de verandering is niet significant. In de populariteit van tijdschriften is al jaren een significante afname zichtbaar (Grafiek 1).

⁵ Leerjaren 1 tot en met 4, exclusief praktijkonderwijs.

⁶ Van de leesfrequentie worden alleen data vanaf 2017 getoond, omdat de vraagstelling voor 2017 anders was.

Grafiek 1 Leesplezier en leesfrequentie

2.2 Ontwikkeling leerlingen: bronnen voor boeken en lezen

Het percentage leerlingen dat boeken bij de openbare bibliotheek haalt is tussen 2018 (34%) en 2019 (37%) toegenomen. Het aantal leerlingen dat boeken haalt bij de mediatheek is dit jaar afgenomen (van 28% naar 24%). Verder zijn er weinig veranderingen ten opzichte van vorig jaar wat betreft hoe leerlingen aan leesboeken komen. Thuis en de openbare bibliotheek staan duidelijk bovenaan (Tabel 7).

Tabel 7 'Hoe kom je aan leesboeken?'⁷

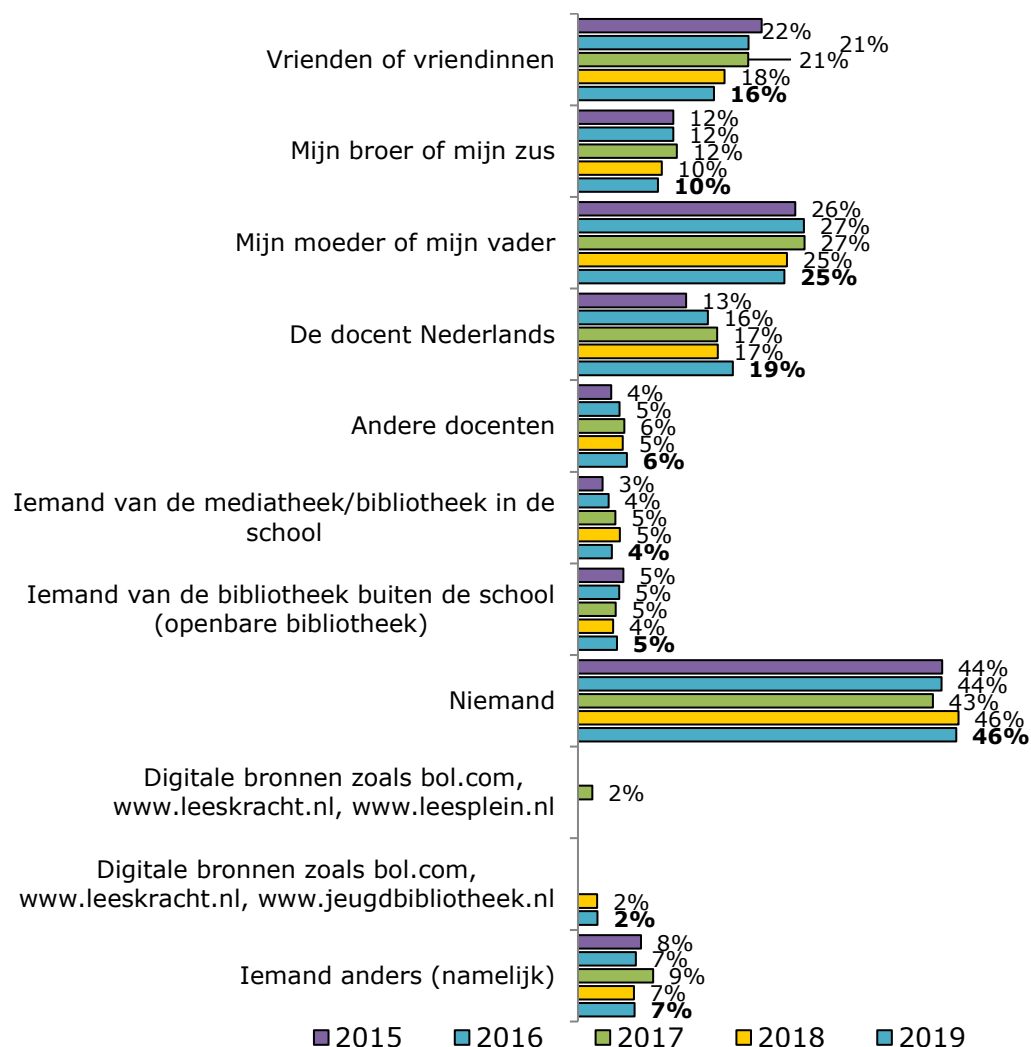
	2015	2016	2017	2018	2019
Ik lees boeken die we thuis hebben	37%	40%	42%	42%	41%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek (buiten de school)	42%	39%	36%	34%	37%
Ik haal boeken bij mediatheek/bibliotheek in de school	25%	26%	27%	28%	24%
Ik koop boeken	24%	24%	25%	24%	23%
Ik krijg boeken cadeau	22%	21%	23%	23%	21%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	16%	16%	18%	19%	18%
Ik download e-books	9%	8%	8%	8%	7%

⁷ Voor bepaalde antwoordcategorieën zijn niet van alle jaren data, omdat de antwoordcategorie is aangepast/verwijderd/toegevoegd.

Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	2%	2%	2%	2%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	1%	1%	1%	1%
Via de luisterbieb		1%	2%	2%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek		2%	2%	2%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl		1%	1%	1%
Ergens anders vandaan	13%	13%	12%	13%

Van vrienden of vriendinnen (nu 16%) zeggen dit jaar minder leerlingen tips te krijgen dan in 2018 (18%). Docenten Nederlands lijken dit jaar iets vaker tips te geven (19%) dan in 2018 (17%) (Grafiek 2).

Grafiek 2 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?'

Leerlingen die het leuk vinden om een boek te lezen en dat vaak doen, noemen over het algemeen meer 'tipgevers' dan leerlingen die minder graag en minder vaak lezen. 'Niemand' wordt door leerlingen die nooit lezen dan ook veel vaker genoemd (54%) dan door leerlingen die soms (38%) of vaak (35%) lezen. Anders bekeken: de groep die zegt van niemand tips te krijgen voor leuke boeken, bestaat voor een groot deel (57%) uit leerlingen die nooit voor hun plezier een boek lezen.

De mening over de mediatheek is op de meeste voorgelegde punten in 2019 ongeveer even positief als in 2018. Leerlingen geven wel minder vaak aan dat leesboeken (42%) of informatieboeken hen aanspreken (35%) dan in 2018 (46% en 38%). Daarnaast geven leerlingen iets vaker aan dat er voldoende computers zijn (74% tegen 69%) en dat de computers up to date zijn (64% tegen 61%) (Tabel 8).

Tabel 8 Mening over mediatheek

	2015	2016	2017	2018	2019
Het is een aantrekkelijke ruimte	58%	61%	55%	56%	57%
Hij is vaak genoeg open	75%	78%	78%	79%	81%
Er zijn voldoende leesboeken	78%	81%	79%	79%	80%
Er zijn voldoende informatieboeken	76%	79%	79%	77%	78%
De leesboeken spreken mij aan	46%	46%	46%	46%	42%
De informatieboeken spreken mij aan	44%	41%	38%	38%	35%
Ik kan makkelijk de boeken vinden die ik zoek	64%	63%	62%	61%	60%
Er zijn voldoende computers beschikbaar	61%	67%	70%	69%	74%
De computers zijn up to date (werken goed en zijn niet te oud)	63%	64%	64%	61%	64%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	70%	66%	68%	65%	64%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	63%	66%	67%	64%	64%
n	3030	5823	5808	6155	4578

2.3 Ontwikkeling docenten: achtergrond, leesbevordering en mediatheek

Onder de docenten die deelnemen aan de Monitor, vormen docenten Nederlands veruit de grootste groep (43%). Er is afgelopen jaar een significante afname te zien in het aantal docenten Natuurkunde/Scheikunde/Biologie (0).

Tabel 9 'Welk vak of welke vakken geeft u?'

	2015	2016	2017	2018	2019
Nederlands	54%	48%	41%	44%	43%
Een andere taal dan Nederlands	15%	14%	16%	22%	18%
Geschiedenis/Maatschappijleer/Economie/Aardrijkskunde	17%	18%	18%	21%	19%
Wiskunde	10%	13%	13%	16%	14%
Natuurkunde/Scheikunde/Biologie	7%	10%	11%	15%	10%
Een creatief vak (bijvoorbeeld tekenen)	6%	7%	6%	10%	8%
Een praktijkvak	8%	7%	10%	8%	6%
Lichamelijke opvoeding	4%	5%	9%	6%	8%
Anders (namelijk)	21%	17%	14%	15%	13%
n	362	673	834	776	652 ⁸

Het percentage docenten dat voorleest aan een klas (31%), een informatieboek introduceert in de klas (18%) of een boekencollectie gebruikt (24%) is in 2019 significant afgenomen ten opzichte van 2018 (40%, 25% en 31%). Het aantal docenten dat leerlingen verwijst naar de mediatheek (indien aanwezig) is in 2019 gestegen (72%) ten opzichte van 2018 (61%). Het percentage docenten Nederlands dat leerlingen doorverwijst naar de mediatheek is groter (72%). Ook dit percentage is gestegen ten opzichte van 2018 (61%) (Tabel 10).

Tabel 10 Activiteiten docenten

(% minstens eens per maand)	2015	2016	2017	2018	2019
gebruik van aan vak of thema gerelateerde boeken (anders dan lesboeken)					36%
leerlingen laten vrij lezen/stillezen					68%
boekentips geven aan leerlingen					49%
over boeken praten met de leerlingen					56%
activiteiten uitvoeren n.a.v. landelijke leesbevorderingsprojecten					16%
Voorlezen aan een klas	39%	41%	42%	40%	31%
Roman introduceren in de klas ⁹	31%	28%	27%	27%	24%
Informatieboek introduceren in de klas	22%	24%	24%	25%	18%
Gebruik boekencollectie	35%	32%	31%	31%	24%
Verwijzen naar openbare bibliotheek	51%	48%	49%	51%	48%
Verwijzen naar mediatheek	70%	63%	57%	61%	72%
Wijzen op de mogelijkheid om via de website een boek bij de bibliotheek aan te vragen			19%	21%	22%
n	363	673	837	777	653

⁸ Als de n onder een tabel lager is dan het totaal aantal docenten in de Monitor, hebben enkele docenten de vraag niet beantwoord.

⁹ Een boekintroduktie is een korte activiteit, waarbij de docent de leerlingen laat kennismaken met een boek door het te laten zien, er even over te praten en eventueel een klein stukje voor te lezen

In 2019 beschikt twee derde van de scholen over een mediatheek (62%), minder dan in 2018 (66%). De mening van docenten over de mediatheek is niet significant veranderd in het afgelopen jaar (Tabel 11). Docenten Nederlands zijn in 2019 wel positiever dan in 2018 over het feit dat de romans geschikt zijn voor de leerlingen (92% tegen 84%), dat de bibliotheek vaak genoeg open is (69% tegen 61%) en dat de computers up to date zijn (79% tegen 72%) (niet in tabel).

Tabel 11 Mening docenten over mediatheek

	2015	2016	2017	2018	2019
Gebruik van de mediatheek/schoolbibliotheek is voor mij als docent aantrekkelijk	74%	64%	64%	65%	69%
Aantrekkelijke ruimte	70%	80%	79%	81%	80%
Vaak genoeg open	58%	73%	71%	69%	75%
Voldoende romans	72%	80%	82%	76%	79%
Voldoende informatieboeken	62%	65%	71%	64%	68%
De romans zijn geschikt voor mijn leerlingen	87%	92%	91%	87%	91%
De informatieboeken zijn geschikt voor mijn leerlingen	83%	86%	85%	80%	86%
Als docent krijg ik goede ondersteuning in de mediatheek/schoolbibliotheek	76%	85%	81%	80%	79%
Mijn leerlingen krijgen goede ondersteuning bij het zoeken naar leuke boeken	76%	84%	80%	79%	77%
Mijn leerlingen krijgen goede ondersteuning op het gebied van informatievaardigheden in de mediatheek/schoolbibliotheek			72%	70%	69%
Voldoende computers beschikbaar	54%	55%	59%	62%	64%
Computers zijn up to date	72%	75%	63%	74%	73%
n	229	450	416	453	333

3. Verschillen tussen groepen leerlingen

Leerlingen in lagere leerjaren lezen meer, vinden lezen leuker en gaan vaker naar de openbare bibliotheek dan leerlingen in hogere leerjaren. De daling is het grootst tussen leerjaar 1 en leerjaar 2. Stripboeken worden in hogere leerjaren steeds minder gelezen en informatieboeken steeds meer. Tips voor leuke boeken krijgen leerlingen in leerjaar 1 en 2 duidelijk het vaakst van ouders. In hogere leerjaren neemt dit af. In leerjaar 3 en leerjaar 4, krijgen leerlingen van hun docent Nederlands ongeveer even vaak tips als van hun ouders.

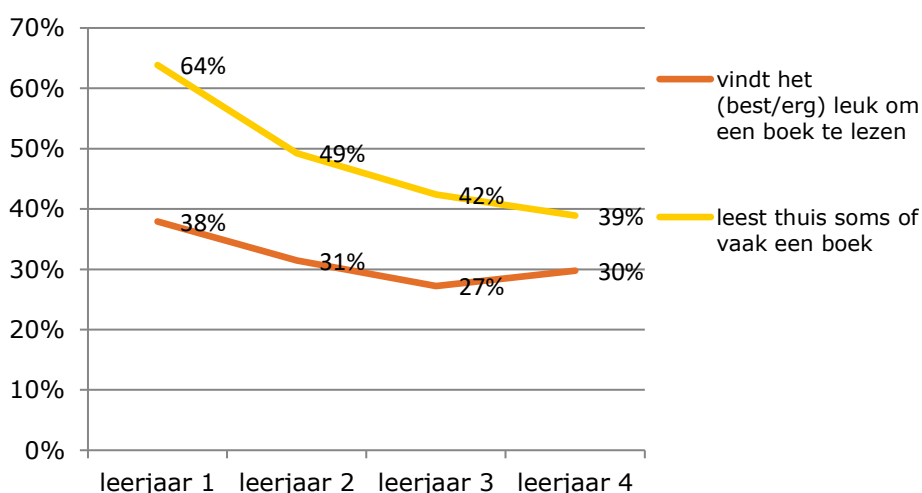
Leesplezier en leesfrequentie liggen in de theoretische en gemengde leerweg duidelijk hoger dan in de beroepsgerichte leerwegen.

Meisjes lezen meer en gaan vaker naar de openbare bibliotheek en de mediatheek dan jongens. Meisjes krijgen van vrienden en vriendinnen vaker tips over leuke boeken dan jongens.

3.1 Leerjaar

Het leesplezier is op het vmbo duidelijk het hoogst in de lagere leerjaren: in leerjaar 1 vindt 38 procent van de leerlingen het 'best leuk' of 'erg leuk' om een boek te lezen, in leerjaar 4 nog maar 30 procent. Terwijl van de eerstejaars bijna twee derde soms of vaak thuis een boek leest (64%), is dit onder de vierdejaars nog maar 39 procent (Grafiek 3).¹⁰

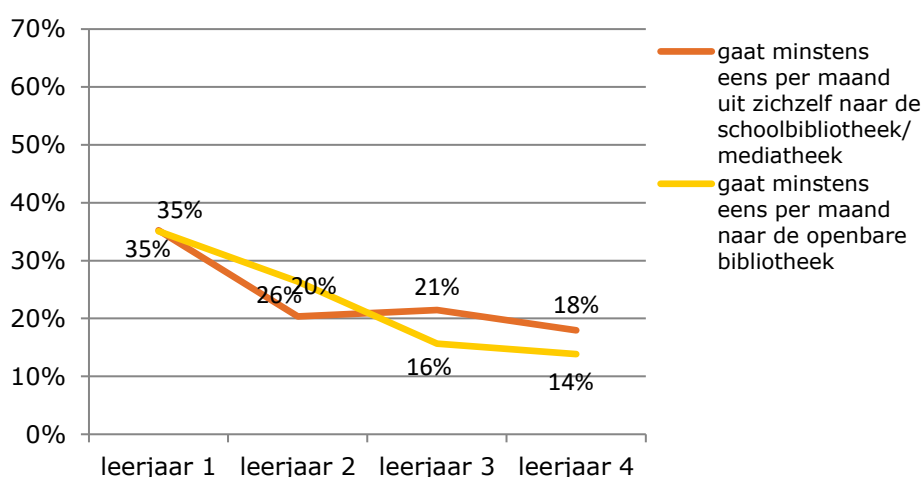
Grafiek 3 Leesplezier en leesfrequentie per leerjaar (vmbo)

¹⁰ Cijfers in dit hoofdstuk hebben betrekking op de data van 2019 over leerjaar 1 tot en met 4 van het vmbo, exclusief praktijkonderwijs.

Ook het bezoek aan de openbare bibliotheek neemt sterk af in hogere leerjaren van het vmbo. Ruim een derde van de eerstejaars (35%) bezoekt minstens één keer per maand de openbare bibliotheek en minder dan een vijfde van de vierdejaars (14%). Het bezoek aan de mediatheek neemt vooral tussen leerjaar 1 en 2 sterk af en neemt tussen leerjaar 2 en leerjaar 3 zelfs iets toe. Wanneer een mediatheek aanwezig is, bezoekt van de eerstejaars ruim een derde deze minstens een keer per maand uit eigen beweging (35%), in leerjaar 2 een kwart (26%), in leerjaar 4 bijna een vijfde (18%) (Grafiek 4).

Grafiek 4 Bibliotheekbezoek per leerjaar (vmbo)¹¹

De meeste leerlingen vinden dat de mediatheek vaak genoeg open is (81%) en dat er voldoende leesboeken (80%) en voldoende informatieboeken (78%) aanwezig zijn. Deze stellingen worden daarmee het best beoordeeld.

Tabel 12 Mening over mediatheek per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOTAAL
Het is een aantrekkelijke ruimte	61%	52%	56%	63%	57%
Hij is vaak genoeg open	86%	80%	77%	77%	81%
Er zijn voldoende leesboeken	83%	79%	78%	73%	80%
Er zijn voldoende informatieboeken	83%	76%	75%	72%	78%
De leesboeken spreken mij aan	48%	39%	37%	42%	42%
De informatieboeken spreken mij aan	36%	34%	32%	39%	35%
Ik kan makkelijk de boeken vinden die ik zoek	64%	57%	57%	61%	60%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	70%	60%	60%	63%	64%
De mediathecaris/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	71%	60%	60%	60%	64%
Er zijn voldoende computers beschikbaar	81%	72%	69%	63%	74%
De computers zijn up-to-date (werken goed en zijn niet te oud)	73%	63%	55%	54%	64%
n	1684	1617	906	371	4578

¹¹ De percentages voor bezoek aan de mediatheek van de school zijn alleen binnen de groep leerlingen (in totaal 64%) die op een school zitten met een mediatheek.

Leerlingen zijn het minst positief over de aantrekkelijkheid van deze boeken: minder dan de helft geeft aan dat de leesboeken of informatieboeken hen aanspreken (42% en 35%). Over bijna alle stellingen zijn eerstejaars leerlingen positiever dan leerlingen uit hogere leerjaren. Dat de mediatheek een aantrekkelijke ruimte is en dat de informatieboeken de leerlingen aanspreken wordt in leerjaar 4 vaker genoemd dan in leerjaar 1 (Tabel 12).

Leerlingen komen voornamelijk aan leesboeken doordat zij deze thuis hebben (41%). Ook halen zij vaak boeken bij de openbare bibliotheek (37%). Leerlingen in lagere leerjaren noemen de meeste bronnen vaker dan leerlingen in hogere leerjaren, met uitzondering van het lenen van boeken van familie/vrienden/bekenden en het downloaden van e-books (Tabel 13).

Tabel 13 'Hoe kom je aan leesboeken?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Ik lees boeken die we thuis hebben	46%	37%	39%	36%	41%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek	46%	37%	28%	24%	37%
Ik haal boeken bij de mediatheek/bibliotheek	26%	23%	25%	22%	24%
Ik koop boeken	25%	22%	22%	23%	23%
Ik krijg boeken cadeau	25%	19%	18%	14%	21%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	17%	17%	18%	22%	18%
Ik download e-books	5%	7%	7%	9%	7%
Ik bestel boeken en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	3%	2%	2%	3%	2%
Via de luisterbieb	2%	2%	2%	1%	2%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek	1%	1%	2%	2%	2%
Ik bestel boeken en die worden dan op school bezorgd	1%	1%	1%	1%	1%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl	1%	1%	1%	1%	1%
Ergens anders vandaan	9%	14%	16%	17%	13%
n	3371	3179	1838	869	9257

Romans (48%), stripboeken (45%) en tijdschriften (34%) worden veruit het meest gelezen. Stripboeken worden in de hogere leerjaren steeds minder gelezen, informatieboeken steeds meer (Tabel 14).

Tabel 14 'Welk soort boeken lees je?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOTAAL
Leesboeken (romans)	49%	48%	46%	50%	48%
Stripboeken/graphic novels	51%	43%	41%	35%	45%
Tijdschriften	34%	33%	35%	36%	34%
Informatieboeken	15%	18%	19%	22%	18%
Luisterboeken	6%	7%	6%	6%	6%
Gedichten	3%	3%	4%	4%	3%
n	3335	3125	1776	830	9066

Bijna alle tipgevers worden door eerstejaars vaker genoemd dan door leerlingen uit hogere leerjaren. Het grootste verschil tussen leerjaren is te zien bij tips van ouders. In leerjaar 1 geeft 30 procent van de leerlingen aan tips te krijgen van ouders en in leerjaar 4 is dat 20 procent. De docent Nederlands wordt in leerjaar 4 iets vaker genoemd (21%) dan in de lagere leerjaren, maar dat verschil is niet significant. In leerjaar 3 en leerjaar 4, krijgen leerlingen van hun docent Nederlands ongeveer even vaak tips als van hun ouders. Het percentage leerlingen dat zegt van niemand tips te krijgen ligt het hoogst in leerjaar 4 (50%) (Tabel 15).

Tabel 15 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Mijn moeder of mijn vader	30%	23%	21%	20%	25%
Vrienden of vriendinnen	19%	16%	14%	14%	16%
De docent Nederlands	18%	19%	20%	21%	19%
Mijn broer of mijn zus	12%	9%	8%	8%	10%
Andere docenten	6%	6%	6%	6%	6%
Iemand van de mediatheek/bibliotheek in de school	4%	4%	4%	4%	4%
Iemand van de bibliotheek buiten de school (openbare bibliotheek)	6%	5%	3%	2%	5%
Digitale bronnen zoals bol.com, www.leeskracht.nl, www.jeugdbibliotheek.nl	2%	2%	2%	4%	2%
Iemand anders	8%	6%	6%	5%	7%
Niemand	41%	48%	48%	50%	46%
n	3389	3216	1866	887	9358

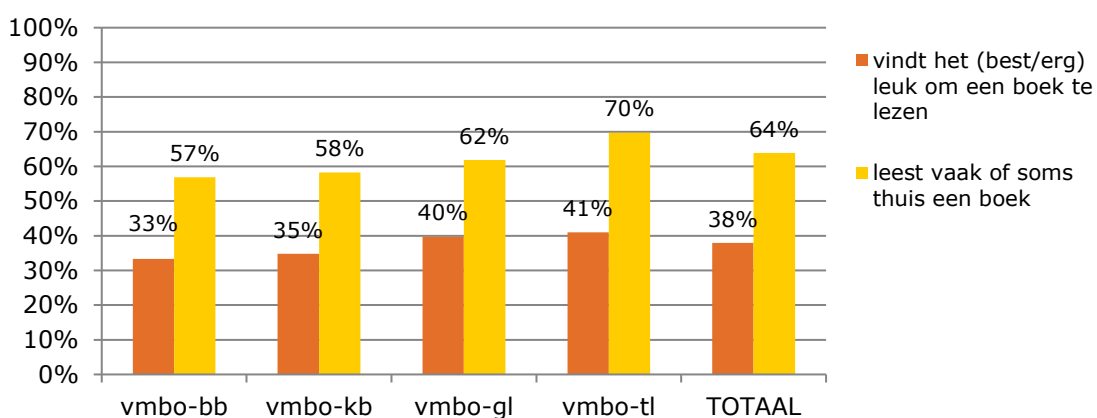
Van de leerlingen in leerjaar 1 zegt minder dan de helft dat hun vader of moeder soms of vaak met hen over boeken praat (46%). In de hogere leerjaren neemt dit af, tot 33 procent in het vierde leerjaar.

3.2 Leerwegen

In de voorgaande paragraaf zijn de verschillen tussen de leerjaren besproken. Nu kijken we naar verschillen tussen leerwegen. Daarbij betrekken we alleen de antwoorden van leerlingen uit leerjaar 1.¹²

Het leesplezier is onder de eerstejaars leerlingen van de theoretische leerweg (41% vindt het best/erg leuk om een boek te lezen) en de gemengde leerweg (40%) hoger dan in de kaderberoepsgerichte leerweg (35%) en basisberoepsgerichte leerweg (33%). In leesfrequentie zijn dezelfde soort verschillen te zien. Het percentage leerlingen dat vaak of soms thuis een boek leest is bij vmbo-tl/mavo (70%) en vmbo-gl (62%) duidelijk hoger dan bij vmbo-kb (58%) en vmbo-bb (57%) (Grafiek 5).

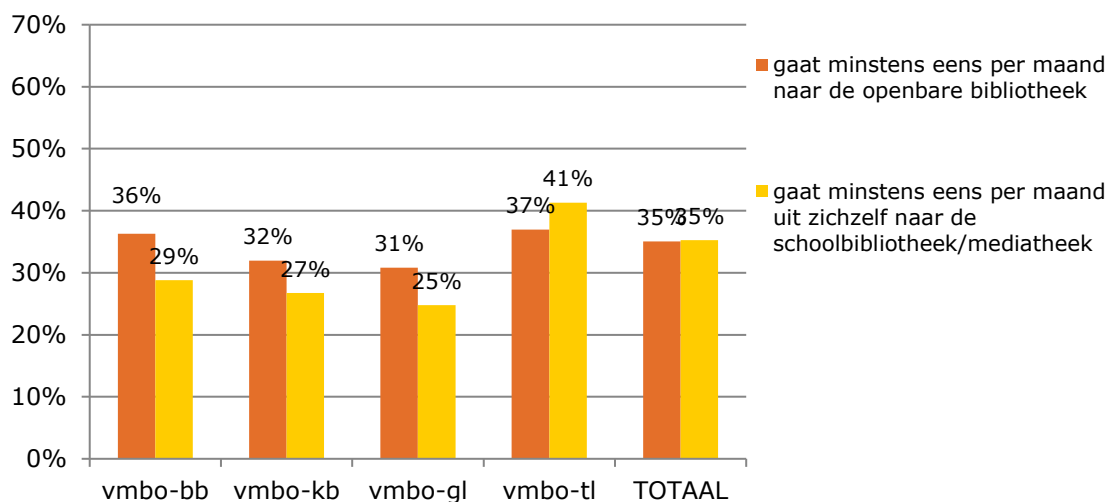
Grafiek 5 Leesplezier en leesfrequentie per leerweg (vmbo leerjaar 1)

Ruim een derde van de vmbo-leerlingen in het eerste jaar bezoekt minstens een keer per maand de openbare bibliotheek of de mediatheek op school (35%). Leerlingen vmbo-tl bezoeken de mediatheek vaker uit zichzelf (41%) dan leerlingen uit andere leerwegen. Leerlingen van vmbo-bb bezoeken de openbare bibliotheek (36%) en de mediatheek (29%) vaker dan leerlingen van vmbo-kb (32% en 27%) en vmbo-gl (31% en 25%) (Grafiek 6). Leerlingen van vmbo-tl beschikken veel vaker over een mediatheek (63%) dan leerlingen van vmbo-gl (36%) en vmbo-bb (49%) en vmbo-kb (45%) (niet in grafiek).

¹² De verdeling over de leerjaren verschilt per leerweg. Zo zit van alle leerlingen in de theoretische leerweg/mavo 39 procent in leerjaar 1, van de basisberoepsgerichte leerweg en de kaderberoepsgerichte leerweg 34 procent en van de gemengde leerweg 33%. Omdat de verschillen tussen leerjaren aanzienlijk zijn (zie 3.1), zouden deze verschillen de vergelijking tussen de leerwegen verstoren als alle leerjaren werden meegenomen.

Grafiek 6 Bibliotheekbezoek per leerweg (vmbo leerjaar 1)¹³

Over de aantrekkelijkheid van de informatieboeken (36%) in de mediatheek zijn leerlingen in het eerste jaar van het vmbo het minst vaak positief. Leerlingen van vmbo-kb zijn hierover een stuk minder vaak positief (32%) dan leerlingen van vmbo-bb (44%) of vmbo-gl (41%). De leerlingen van vmbo-kb geven ook minder vaak aan dat de computers up to date zijn (65%) dan de leerlingen van vmbo-bb en vmbo-gl (beide 77%) (Tabel 16).

Tabel 16 Mening over mediatheek per leerweg (vmbo leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	TOTAAL
Aantrekkelijke ruimte	63%	53%	63%	63%	61%
Vaak genoeg open	90%	91%	84%	84%	86%
Voldoende leesboeken	81%	82%	89%	84%	83%
Voldoende informatieboeken	84%	83%	81%	82%	83%
Leesboeken spreken mij aan	47%	44%	51%	49%	48%
Informatieboeken spreken mij aan	44%	32%	41%	35%	36%
Makkelijk boeken vinden die ik zoek	61%	67%	68%	64%	64%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	73%	69%	75%	69%	70%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	74%	70%	74%	69%	71%
Voldoende computers beschikbaar	78%	77%	74%	83%	81%
Computers zijn up to date	77%	65%	77%	75%	73%
n	289	337	89	975	1690

Hoe leerlingen aan leesboeken komen verschilt per leerweg. Vmbo-gl en vmbo-tl leerlingen kopen vaker boeken (30% en 28%) en krijgen vaker boeken cadeau (27%

¹³ De percentages voor bezoek aan de mediatheek van de school zijn alleen binnen de groep leerlingen (in totaal 54%) die op een school zitten met een mediatheek.

en 30%) dan leerlingen van andere leerwegen. Vmbo-tl leerlingen halen het vaakst boeken bij de openbare bibliotheek (50%) of de mediatheek (31%) (Tabel 17).

Tabel 17 'Hoe kom je aan leesboeken?' per leerweg (vmbo leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	TOT
Ik lees boeken die we thuis hebben	43%	45%	52%	47%	46%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek	42%	41%	40%	50%	46%
Ik koop boeken	20%	23%	30%	28%	25%
Ik krijg boeken cadeau	20%	20%	27%	30%	25%
Ik haal boeken bij de mediatheek/bibliotheek	20%	20%	21%	31%	26%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	17%	15%	18%	17%	17%
Ik download e-books	4%	6%	6%	5%	5%
Ik bestel boeken en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	2%	2%	2%	3%	3%
Via de luisterbieb	3%	2%	1%	3%	2%
Ik bestel boeken en die worden dan op school bezorgd	1%	1%	0%	1%	1%
Door ebooks te downloaden bij de bibliotheek	1%	1%	1%	2%	1%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl	1%	0%	1%	1%	1%
Ergens anders vandaan	9%	9%	11%	8%	9%
n	620	820	283	1648	3371

Leesboeken worden het minst gelezen door leerlingen vmbo-bb en vmbo-kb (beide 39%) en veruit het meest door leerlingen vmbo-tl (58%). Stripboeken worden het meest gelezen door leerlingen van het vmbo-kb (56% t.o.v. 47%-50%). Leerlingen vmbo-bb lezen vaker gedichten (5%) dan anderen (3%/2%) (Tabel 18)¹⁴. Verder zijn er geen duidelijke verschillen gevonden in soorten boeken die leerlingen van verschillende leerwegen lezen.

Tabel 18 'Welk soort boeken lees je?' per leerweg (vmbo leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl	TOTAAL
stripboeken/graphic novels	50%	56%	47%	49%	51%
leesboeken (romans)	39%	39%	48%	58%	49%
tijdschriften	33%	35%	38%	34%	34%
informatieboeken	17%	15%	14%	15%	15%
luisterboeken	6%	6%	8%	6%	6%
gedichten	5%	3%	2%	2%	3%
n	618	808	276	1633	3335

Het aantal leerlingen in het eerste jaar dat van niemand tips zegt te krijgen voor leuke boeken, ligt in alle leerwegen net boven de veertig procent (40% tot 44%). Van ouders krijgen de leerlingen de meeste tips voor leuke boeken (30%).

¹⁴ Dit opvallende resultaat kwam ook vorig jaar naar voren.

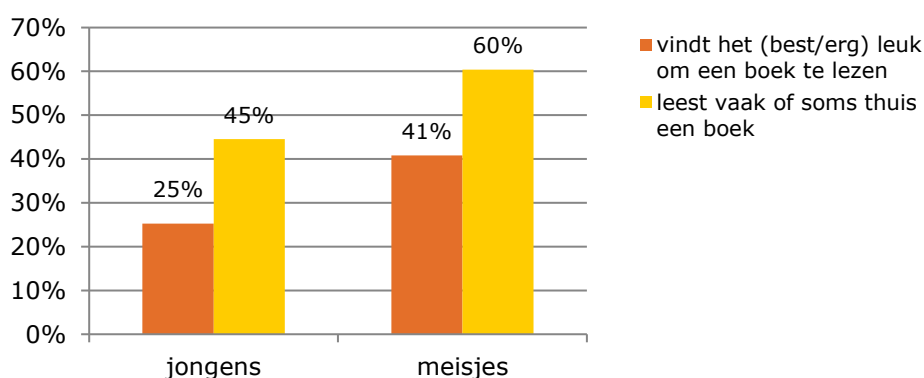
Leerlingen vmbo-gl (33%) en vmbo-tl (32%) krijgen vaker tips van ouders, dan de leerlingen van vmbo-bb (29%) en vmbo-kb (27%). Leerlingen vmbo-tl geven ook vaker aan dat zij tips krijgen van een medewerker van de mediatheek (5%) dan andere leerlingen (2%/3%) (niet in tabel).

3.3 Geslacht

Voor jongens en meisjes is de verdeling over de leerjaren en leerwegen in het vmbo in deze meting ongeveer hetzelfde. We kunnen de antwoorden van jongens en meisjes in het vmbo daarom goed vergelijken zonder een bepaalde selectie op leerjaar of leerweg te hoeven maken. Meisjes vinden bijna alles dat met lezen te maken heeft leuker dan jongens.

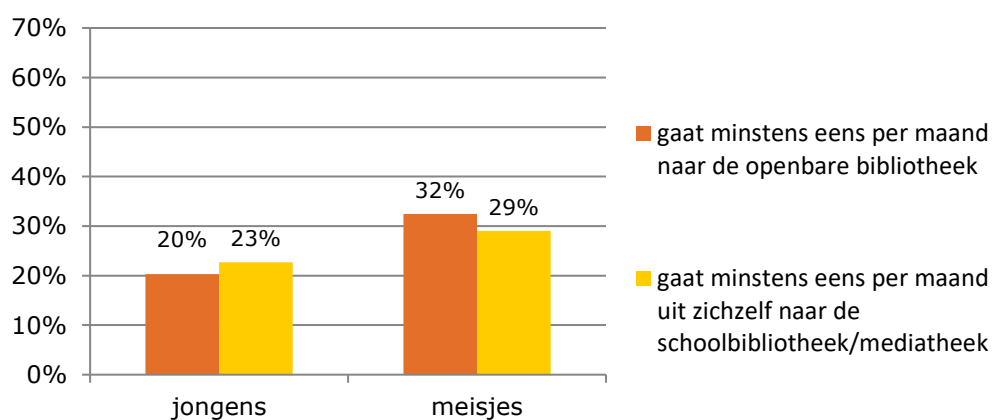
Meisjes vinden het veel vaker leuk om een boek te lezen (41%) dan jongens (25%) en lezen ook vaker thuis een boek (60% t.o.v. 45%) (Grafiek 7).

Grafiek 7 Leesplezier en leesfrequentie naar geslacht

Meisjes gaan vaker naar de openbare bibliotheek (32%) dan jongens (20%). Wanneer de school een eigen mediatheek/bibliotheek heeft, gaan meisjes daar ook vaker heen (29% t.o.v. 23%) (Grafiek 8).

Grafiek 8 Bibliotheekbezoek naar geslacht

In de meeste opzichten zijn meisjes significant positiever over de mediatheek. Het verschil is bij aansprekende leesboeken het grootst (49% t.o.v. 36%). Jongens zijn over één punt positiever dan meisjes: jongens vinden vaker dat de mediatheek aansprekende informatieboeken heeft (37%) dan meisjes (32%) (Tabel 19).

Tabel 19 Mening over mediatheek naar geslacht

	jongens	meisjes
Aantrekkelijke ruimte	53%	61%
Vaak genoeg open	81%	82%
Voldoende leesboeken	79%	81%
Voldoende informatieboeken	76%	80%
Leesboeken spreken mij aan	36%	49%
Informatieboeken spreken mij aan	37%	32%
Makkelijk boeken vinden die ik zoek	58%	62%
Voldoende computers beschikbaar	73%	74%
Computers zijn up to date	60%	69%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	63%	65%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	63%	65%
n	2357	2221

Bij de vraag 'Hoe kom je aan leesboeken?' antwoorden meisjes duidelijk vaker dan jongens dat zij boeken van thuis lezen (45% t.o.v. 37%), boeken lenen bij de openbare bibliotheek (44% t.o.v. 31%) en boeken kopen (28% t.o.v. 19%). Overige verschillen tussen jongens en meisjes zijn minder groot, maar over het algemeen wel significant (Tabel 20).

Tabel 20 'Hoe kom je aan leesboeken?' naar geslacht

	jongens	meisjes
Ik lees boeken die we thuis hebben	37%	45%
Ik haal boeken bij de openbare bibliotheek (buiten de school)	31%	44%
Ik haal boeken bij de mediatheek/bibliotheek (in de school)	23%	25%
Ik koop boeken	19%	28%
Ik krijg boeken cadeau	18%	24%
Ik leen boeken van familie/vrienden/bekenden	16%	20%
Ik download e-books	6%	8%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan bezorgd bij de bibliotheek of een boekenafhaalpunt	2%	3%
Via de luisterbieb	2%	2%
door ebooks te downloaden bij de bibliotheek	1%	2%
Via de website www.lezenvoordelijst.nl	1%	1%
Ik bestel boeken op de computer en die worden dan op school bezorgd	1%	1%
Ergens anders vandaan, namelijk	15%	11%
n	5719	5283

Jongens lezen vaker stripboeken (59% t.o.v. 30%) en informatieboeken (23% t.o.v. 13%) dan meisjes. Meisjes lezen vaker romans (66% t.o.v. 30%) en tijdschriften (43% t.o.v. 26%) (Tabel 21).

Tabel 21 'Welk soort boeken lees je?' naar geslacht

	jongens	meisjes
leesboeken (romans)	30%	66%
stripboeken/graphic novels	59%	30%
tijdschriften	26%	43%
informatieboeken	23%	13%
luisterboeken	7%	6%
gedichten	2%	4%
n	4598	4468

Van de jongens zegt 51 procent van niemand tips te krijgen voor leuke boeken, van de meisjes 40 procent. Vooral van vrienden en vriendinnen krijgen meisjes vaker tips (23%) dan jongens (10%) (Tabel 22).

Tabel 22 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?' naar geslacht (vmbo)

	jongens	meisjes
mijn moeder of mijn vader	23%	27%
vrienden of vriendinnen	10%	23%
de docent Nederlands	18%	20%
mijn broer of mijn zus	8%	11%
andere docenten	6%	6%
iemand van de bibliotheek buiten de school (openbare bibliotheek)	4%	6%
iemand van de mediatheek/bibliotheek in de school	4%	4%
digitale bronnen zoals bol.com, www.leeskracht.nl, www.jeugdbibliotheek.nl	2%	3%
niemand	51%	40%
iemand anders, namelijk	6%	8%
n	4812	4546

4. Leesconsulenten en docenten

Op 84 procent van de aan de Monitor deelnemende vmbo-scholen voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit. Ruim de helft van de scholen heeft een taalcoördinator, bijna twee derde heeft een eigen mediatheek, bijna de helft vakoverstijgend taalbeleid en ruim een derde een mediaplan.

De helft van deze docenten Nederlands leest minstens één keer per maand voor uit een boek en minder dan de helft introduceert minstens eens per maand een aan het vak gerelateerde (jeugd)roman en gebruikt minstens maandelijks een boekencollectie in de klas. Ruim tachtig procent van de docenten Nederlands vindt het gebruik van de mediatheek aantrekkelijk. Ruim drie kwart van de docenten Nederlands vindt het leesvaardigheidsniveau van hun leerlingen onvoldoende, dat is meer dan in 2018. Duidelijke verschillen naar leerjaar zijn er op deze punten niet, verschillen naar het vak van de docenten wel: introduceren van een vakgerelateerde roman en verwijzen naar de openbare bibliotheek, schoolbibliotheek of de mogelijkheid om via de website een boek bij de bibliotheek aan te vragen doen docenten Nederlands vaker dan andere docenten.

4.1 Leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers

Voor 51 van de 63 deelnemende scholen in 2018 hebben de leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers een vragenlijst ingevuld over het beleid op school rond taal, media en informatievaardigheden, over de mediatheek en over de samenwerking met de openbare bibliotheek.

Op ruim de helft van deze scholen is een taalcoördinator aangesteld (53%, 2018: 68%), bijna de helft heeft een leesplan (46%, 2018: onbekend) of een vakoverstijgend taalbeleid (49%, 2018: 57%). Meer dan een derde heeft 'een mediaplan of een schoolbreed plan voor mediawijsheid en/of aanpak 21ste-eeuwse vaardigheden'¹⁵ (38%, 2018: 29%). Meer dan de helft van de scholen maakt gebruik van wisselcollecties of een huurcollectie van de bibliotheek (57%, 2018: 51%) en een kwart maakt gebruik van digitaal lenen (24%, 2018: 30%). Op minder dan twee derde van de scholen is een mediatheek aanwezig (63%, 2018: 68%), met voor meer dan de helft van de gevallen een of meer mediathecarissen (59%, 2018: 47%). De mediathecarissen doen meer leesbevorderingsactiviteiten met leerlingen (78%, 2018: 79%) dan met docenten (50%, 2018: 50%) of ouders (0%, 2018: 0%). De samenwerking tussen mediathecarissen en docenten bestaat, als deze er is, vooral uit informatievoorziening van docenten (72%, 2018: 86%), advisering van individuele docenten (72%, 2018: 86%) en het samen uitvoeren van leesbevorderingsprojecten (67%, 2018: 71%).

¹⁵ Verder in dit rapport aangeduid als 'mediaplan'.

Op 84 procent van de scholen voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit (2018: 89%). Net als de mediathecarissen voeren de medewerkers van de openbare bibliotheek vaker activiteiten voor leesbevordering uit met leerlingen (93%) dan met docenten (74%) of ouders (2%) (2018: 98%, 54%, 2%). Bijna alle bibliotheekmedewerkers voorzien docenten van informatie (98%, 2018: 95%). Een groot deel van de bibliotheekmedewerkers adviseert daarnaast individuele docenten (70%, 2018: 57%). Ruim de helft verzorgt onderdelen van de les (53%, 2018: 52%). Verder voert ruim drie kwart met de docent een leesbevorderingsproject uit (77%, 2018: 74%).

4.2 Docenten

Op de 63 scholen in de Monitor hebben in totaal 654 docenten meegedaan aan het onderzoek. De grootste groep docenten geeft les aan leerjaar 1 (36%) of leerjaar 2 (35%), bijna de helft is docent Nederlands (43%) en bijna een vijfde geeft een andere taal (18%). In totaal bestaat 22 procent van alle respondenten uit docenten Nederlands voor leerjaar 1. De antwoorden van docenten Nederlands verschillen vanzelfsprekend op enkele punten sterk van die van andere docenten. In leerjaar 1 lezen docenten Nederlands bijvoorbeeld veel vaker voor (58% minstens een keer per maand) dan andere docenten (19%) en introduceren ze vaker een aan hun vak gerelateerde (jeugd)roman (51% minstens een keer per maand t.o.v. 6%), boekencollectie (35% t.o.v. 12%) of informatieboek (24% t.o.v. 12%). In de vergelijking tussen leerjaren hieronder worden alleen de docenten Nederlands betrokken.

In totaal hebben 282 docenten Nederlands deelgenomen aan de Monitor. De helft van deze docenten leest minstens één keer per maand voor uit een boek (50%), minder dan de helft introduceert minstens eens per maand een aan het vak gerelateerde (jeugd)roman (48%) of gebruikt een boekencollectie (37%). Drie kwart verwijst vmbol-leerlingen eens per maand of vaker naar de openbare bibliotheek (74%). Bijna alle docenten die op een school werken met een mediatheek verwijst de leerlingen daar minstens een keer per maand naar (92%). In 2018 (343 docenten Nederlands) kwamen hierin geen significante verschillen naar voren naar leerjaar. In 2019 wordt alleen het voorlezen van een boek in leerjaar 1 (58%) en leerjaar 2 (47%) vaker gedaan dan in leerjaar 3 en 4 (42% en 37%). Bij de andere vier punten zijn geen duidelijke verschillen naar leerjaar.

In 2019 is aan docenten gevraagd of ze leerlingen laten stillezen/vrij lezen en of ze de leerlingen boekentips geven. 90 Procent van de docenten geeft aan leerlingen minimaal een keer per maand te laten stillezen/vrij lezen, 80 procent geeft minimaal een keer per maand boekentips. Stillezen en vrij lezen wordt in leerjaar 1 (96%) en leerjaar 2 (95%) vaker gedaan dan in leerjaar 3 (77%) en leerjaar 4 (78%). Boekentips worden in leerjaar 1 (89%) vaker gegeven dan in leerjaar 2 (77%), 3 (67%) en 4 (74%).

Ruim drie kwart van de docenten Nederlands vindt het gebruik van de mediatheek aantrekkelijk (82%, 2018: 76%) en volgens bijna twee derde zijn de openingsuren

voldoende (69%, 2018: 61%). Driekwart vindt dat er voldoende romans zijn (78%, 2018: 75%) en iets minder dan drie kwart vindt dat er voldoende informatieboeken zijn (71%, 2018: 57%). Volgens de meerderheid van de docenten Nederlands is de ondersteuning in de mediatheek goed, voor docenten (81%, 2018: 77%) en voor leerlingen die leuke leesboeken zoeken (76%, 2018: 74%). Ruim driekwart van de docenten Nederlands vindt het leesvaardigheidsniveau van hun leerlingen onvoldoende (78%: 2018: 69%). Er zijn voor de docenten Nederlands geen duidelijke verschillen gevonden tussen leerjaren. De docenten zijn over verschillende aspecten van de mediatheek in 2019 iets positiever dan in 2018. Over de leesvaardigheid van leerlingen zijn docenten negatiever.

Vergelijken we docenten in verschillende vakken, dan komen duidelijke verschillen naar voren.¹⁶ Het introduceren van een vakgerelateerde jeugdroman wordt vooral gedaan door docenten Nederlands (51%) en minder tot helemaal niet door docenten van andere vakken (15%-0%). Docenten Nederlands verwijzen hun leerlingen ook het meest door naar de openbare bibliotheek (74%) of mediatheek (94%). Doorverwijzen naar de mediatheek wordt ook door veel docenten van andere vakken regelmatig gedaan (72%-33%), doorverwijzen naar de openbare bibliotheek wordt behalve door docenten Nederlands vooral door docenten van andere talen gedaan (36%) (Tabel 23). Docenten Nederlands wijzen vmbo-leerlingen ook vaker op de mogelijkheid om via de website een boek bij de bibliotheek aan te vragen (37%) dan andere docenten (25%-0%) (niet in tabel)

Tabel 23 Activiteiten docenten naar vak

	Nederlands	andere taal	GMEA	WNT/bio	LO	praktijk- /creatief	anders
(% minstens eens per maand)							
voorlezen aan een klas	52%	20%	28%	16%	0%	8%	15%
roman introduceren in de klas	51%	11%	5%	0%	0%	0%	15%
informatieboek introduceren in de klas	19%	12%	23%	11%	3%	18%	18%
gebruik boekencollectie	39%	25%	11%	5%	3%	8%	20%
verwijzen naar openbare bibliotheek	74%	36%	22%	22%	15%	18%	43%
verwijzen naar de schoolbibliotheek	94%	64%	58%	38%	33%	39%	72%
n	194	75	61	73	33	38	40

Docenten Nederlands en docenten andere talen zeggen vaker dat het gebruik van de mediatheek voor hen als docent aantrekkelijk is (85% en 74%) dan andere docenten (62%-40%).

¹⁶ Omdat bij de docenten Nederlands geen significante verschillen tussen leerjaren naar voren kwamen, zijn bij de vergelijking tussen docenten alle leerjaren meegenomen. Wel zijn docenten die in meer dan één vak lesgeven in deze analyse buiten beschouwing gelaten.

Er zijn geen duidelijke verschillen gevonden in hoe de docenten denken over de romans (hoeveelheid romans en of de romans geschikt zijn) en de ondersteuningsmogelijkheden in de mediatheek.

5. Bouwstenen en uitkomsten

Op scholen met vakoverstijgend taalbeleid, is de mening van docenten over de mediatheek duidelijk positiever en zijn docenten beter op de hoogte van de ondersteuning die de mediatheek kan bieden dan op scholen zonder vakoverstijgend taalbeleid. Op scholen die relatief goed scoren op de planvorming, is het leesplezier van de leerlingen gemiddeld iets hoger dan op scholen die minder goed scoren. Leerlingen op scholen met een relatief hoge score voor de activiteiten, lezen iets vaker thuis een boek. Dit blijkt uit een analyse van de data voor het vmbo van 2019 waarin de antwoorden van de leerlingen en de docenten zijn bekeken in samenhang met de antwoorden van de bibliotheekmedewerkers over het beleid en de activiteiten op schoolniveau.

5.1 De bouwstenen van dBos en de data van de Monitor

De Monitor de Bibliotheek *op school* is vooral bedoeld voor bibliotheken en scholen om de activiteiten op school en het leesgedrag en leesplezier van leerlingen in kaart te brengen en te volgen. Omdat maar een klein deel van de scholen in het voortgezet onderwijs in Nederland meedoet aan de Bibliotheek *op school* en de Monitor weinig scholen telt die *niet* met de bibliotheek aan leesbevordering werken, kunnen we geen goede vergelijking maken tussen scholen die 'meedoen' en scholen die 'niet meedoen'. Maar we kunnen wel kijken naar verschillen tussen scholen die veel doen en scholen die minder doen en naar het mogelijke effect van bepaalde activiteiten.

In het algemene model van de Bibliotheek *op school* verloopt het effect van de interventie dBos op het lezen van de leerlingen vooral via de activiteiten van de docent in de klas (Figuur 1).

Figuur 1 Algemeen interventiemodel dBos

De aanpak de Bibliotheek *op school* bestaat uit zeven samenhangende bouwstenen. Deze bouwstenen worden hieronder kort beschreven, met daarbij de ideaaltypische invulling ervan. In de praktijk zijn de bouwstenen flexibel. De uitvoerende bibliotheek en de participerende school bepalen in samenspraak welke bouwstenen ze invoeren (kolom 1), en op welke wijze ze er invulling aan geven (kolom 2).

Tabel 24 Bouwstenen dBos

Bouwstenen	Invulling bouwstenen
Netwerk & beleid (Samenwerking) Strategisch samenwerken met de belanghebbende partners in een leesbevorderingsnetwerk	1. Visie en doelen worden vastgelegd in de vorm van een samenwerkings- en dienstverleningsovereenkomst voor ten minste één jaar. Idealiter behelst deze een periode van minstens 3 jaar. 2. Leesbevordering staat structureel op de agenda van gemeentelijke en provinciale overleggen over educatie. 3. Er zijn lokale en provinciale overleggen met onder meer culturele en onderwijsorganisaties rond het thema leesbevordering (zogenaamde leesbevorderingsnetwerken).
Onderzoek De monitor dBos wordt gebruikt; op basis van de resultaten wordt het leesplan op- dan wel bijgesteld	De monitor dBos wordt elk jaar ingevuld door alle leerlingen en docenten van de school en door de betrokken medewerker van de bibliotheek.
Expertise (Expertise) De bibliotheek en de school zetten hun expertise in op het gebied van leesbevordering	1. de school beschikt over een vaste medewerker van de bibliotheek die minimaal 4 uur ter beschikking heeft en kennis en affiniteit heeft met de doelgroep 2. de school levert een taalcoördinator met 2 taakuren per week. 3. de school faciliteert de docenten om de in-companytraining Leesbevordering werkt te volgen
Planvorming De school werkt volgens een eenduidige doelgerichte planmatige leesbevorderingsaanpak	1. Het lees- en mediaplan wordt ingevuld volgens het format op de website www.leesplan.nl . 2. De visie, doelen en het jaarprogramma worden (mede) gebaseerd op de resultaten en inzichten uit de monitor dBos.
Collectie (Leesomgeving) Alle leerlingen hebben toegang tot een gevarieerde collectie boeken in de (school) bibliotheek	1. het aanbieden van een professionele, kwalitatief hoogstaande op de doelgroep toegesneden aantrekkelijke leesomgeving (waaronder een collectie papieren boeken). 2. een stimulerende lees- en informatieomgeving met een actuele collectie materialen zowel fysiek als digitaal.
Digitale producten en middelen Aanbieden van digitale producten voor leerlingen en ondersteunende digitale middelen voor intermediairs	1. De boekencollectie in de schoolbibliotheek is gekoppeld aan het digitale portaal. 2. De bibliotheek laat de school en leerlingen zien welke digitale mogelijkheden voor lezen en leesbevordering er beschikbaar zijn.
Activiteiten Organiseren van jaarlijks terugkerende leesbevorderingsactiviteiten	De school besteedt op structurele wijze aandacht aan vrij lezen en praten over boeken. Waar mogelijk worden de campagnes gebruikt om lezen ruim onder de aandacht te brengen. (Read2Me, Jonge Jury, Boekenweek voor Jongeren, Raadgedicht, etc.)

De data in de Monitor kunnen we gebruiken om te kijken in hoeverre een school voldoet aan de ideaaltypische invulling van dBos. Er is daartoe per bouwsteen gekeken welke vragen uit de Monitor de meest geschikte indicatoren vormen, welke antwoorden het meest overeenkomen met het dBos-ideaal en waarop deze effect zouden kunnen hebben. Daarbij wordt, overeenkomstig het algemene model uit Figuur 1, de 'input' op het niveau van de school en de samenwerking met de bibliotheek onderscheiden van de 'mediërende uitkomsten' op het niveau van de docenten. De link tussen de bouwstenen en de data van de Monitor op het niveau van de school en de bibliotheek

is weergegeven in Tabel 25. De gegevens over de invulling van de bouwstenen op dit niveau zijn afkomstig uit de vragenlijst voor de bibliotheekmedewerkers (BM).

Tabel 25 Bouwstenen dBos en data MdBos – input: schoolbeleid

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Collectie	<ul style="list-style-type: none"> • BM4 Gebruik wisselcollecties • BM5 Digitaal lenen • BM15 Aantal openingsuren mediatheek per week • BM17 Aantal boeken in vaste collectie mediatheek • BM18 Voldoet aantal informatieve boeken aan de norm van tenminste 30%
Expertise	<ul style="list-style-type: none"> • BM3 Aanwezigheid taalcoördinator • BM6 Aanwezigheid mediathedarissen • BM7 Opleiding mediathedarissen • BM9 Samenwerking mediathedarissen en docenten: training geven, docenten voorzien van informatie, samen lessen voorbereiden, onderdelen van de les verzorgen, docenten adviseren, samen leesbevorderingsproject uitvoeren • BM11 Opleiding medewerker ob • BM13 Samenwerking medewerker ob en docenten: training geven, docenten voorzien van informatie, samen lessen voorbereiden, onderdelen van de les verzorgen, docenten adviseren, samen leesbevorderingsproject uitvoeren • BM14: Personele uren voor project: medewerker school en medewerker ob
Planvorming	<ul style="list-style-type: none"> • BM2 Overstijgend taalbeleid
Activiteiten school	<ul style="list-style-type: none"> • BM8 Activiteiten mediathedarissen met docenten en ouders • BM12 Activiteiten medewerkers ob met docenten en ouders

De invulling van de bouwstenen op het niveau van de school heeft volgens het model van dBos (Figuur 1) effect op de leesbevorderende activiteiten van docenten. Dit noemen we een 'mediërende variabele', omdat deze activiteiten aan de ene kant worden beïnvloed door de 'input' op het niveau van de school en aan de andere kant invloed hebben op het leesplezier en leesgedrag van de leerlingen. De activiteiten van de docent kunnen we volgen met de vragenlijst voor docenten (D) (Tabel 26).

Tabel 26 Bouwstenen dBos en data MdBos – mediërende variabele: activiteiten docenten

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Collectie docenten	<ul style="list-style-type: none"> • D11 Mediatheek aantrekkelijk voor docent • D12 Oordeel docent over mediatheek: openingsuren voldoende, voldoende romans, voldoende informatieboeken, romans geschikt voor leerlingen, informatieboeken geschikt voor leerlingen, ondersteuning docent, ondersteuning leerlingen bij zoeken naar boeken
Expertise docenten	<ul style="list-style-type: none"> • D13 Kennis ondersteuningsmogelijkheden mediatheek
Activiteiten docenten	<ul style="list-style-type: none"> • D4 Voorlezen • D4 Laten stillezen/vrij lezen • D5-D7 Boekintroductie jeugdroman, informatieboek, boekencollectie • D8-9 Verwijzen naar ob en website ob • D10 Verwijzen naar mediatheek

De 'uitkomstmaten' voor dBos hebben betrekking op leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van de leerlingen, op basis van de vragenlijst voor leerlingen (LL) (Tabel 27).

Tabel 27 dBos en data MdBos – uitkomstmaten: leesfrequentie en leesplezier leerlingen

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Leesplezier algemeen	<ul style="list-style-type: none"> • LL5 Hoe vind je het om een boek te lezen?
Leesgedrag thuis	<ul style="list-style-type: none"> • LL6 Hoe vaak lees je thuis in een boek? • LL11 Hoe lees je het liefst: digitaal of papier
Bezoekfrequentie bibliotheek	<ul style="list-style-type: none"> • LL8 Ik haal boeken bij de ob • LL20 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek buiten de school?
Bezoekfrequentie dBos bibliotheek in de school	<ul style="list-style-type: none"> • LL8 Ik haal boeken bij de mediatheek • LL21 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek in de school?
Mening mediatheek	<ul style="list-style-type: none"> • LL23 Wat vind je van de mediatheek: voldoende open, voldoende leesboeken, voldoende informatieboeken, leesboeken aantrekkelijk, informatieboeken aantrekkelijk, makkelijk boeken vinden, goed advies mediathecaris bij boeken zoeken

Met de bouwstenen van dBos als uitgangspunt is een nadere analyse uitgevoerd op de data van de Monitor over 2019, voor leerlingen, docenten en scholen in het vmbo¹⁷, exclusief praktijkonderwijs. De antwoorden van de docenten van een school en de antwoorden van de bibliotheekmedewerker over die school zijn daarvoor aan elkaar gekoppeld, evenals de antwoorden van de leerlingen en de antwoorden van de bibliotheekmedewerker. De antwoorden van de docenten en van de leerlingen kunnen we zo bekijken in samenhang met de informatie die de bibliotheekmedewerker over de school en de activiteiten heeft gegeven.¹⁸ De antwoorden van leerlingen en hun docenten kunnen in de Monitor vo niet worden gekoppeld.

Om te toetsen of er verbanden zijn tussen de invulling van de bouwstenen op schoolniveau (input) en de leesbevorderende activiteiten van docenten (mediërende variabele) en leesgedrag en leesplezier van de leerlingen (uitkomsten), is gekeken naar de correlaties tussen de indicatoren. Simpel gezegd drukt de correlatie uit in hoeverre een hoge score op de ene indicator samenhangt met een hoge score op de andere indicator.¹⁹

¹⁷ Docenten die zowel in het (reguliere) vmbo als in het praktijkonderwijs of havo lesgeven, zijn buiten de analyse gehouden.

¹⁸ Bijna alle indicatoren voor de 'input' (Tabel 25) en de mediërende variabelen (Tabel 26) zijn opgebouwd uit verschillende vragen uit de Monitor. Bij de analyse is daarom gebruik gemaakt van gestandaardiseerde scores (z-scores). Dat betekent dat een school of docent die - uitgaand van 'het ideaal' van dBos - sterk positief afwijkt van het gemiddelde in de Monitor, een hoge positieve score krijgt op deze indicator, een school of leerkracht die gemiddeld scoort een score rond 0, en een school of leerkracht die minder goed voldoet aan het ideaalbeeld dan de meeste andere een negatieve score.

¹⁹ De samenhangen tussen de variabelen wordt uitgedrukt met behulp van de statistische correlatie (R), die kan variëren van 0 tot 1. Een correlatie van 0 zou betekenen dat er geen enkele samenhang is tussen twee scores, een maximale correlatie (R = 1) dat de twee cijfers volledig samenhangen. Het ene cijfer is dan perfect te voorspellen of 'verklaren' op basis van het andere.

5.2 Onderlinge samenhang tussen bouwstenen

De vier bouwstenen uit de input – de Collectie, Expertise, Planvorming en Activiteiten van de school – hangen voor een deel onderling positief samen, zo blijkt als we naar de scores op die bouwstenen van de 45 scholen kijken. Dat betekent dan dat scholen die relatief goed scoren op een bouwsteen, doorgaans ook relatief goed scoren op de andere. De samenhang is het sterkst tussen Collectie en Expertise. Dat is ook logisch, omdat de aanwezigheid van een mediatheek en mediathecarissen een belangrijk onderdeel vormen van deze bouwstenen (zie Tabel 25). Ook tussen Expertise en Activiteiten is een duidelijke positieve samenhang. Tussen Collectie en Activiteiten is een iets minder duidelijke, maar wel significante samenhang. Tussen Collectie en Planvorming en tussen Planvorming en Activiteiten is geen duidelijke samenhang. Bij de bouwsteen Activiteiten moet worden opgemerkt dat een groot deel van de bibliotheekmedewerkers niet kon aangeven of de mediathecarissen van de school activiteiten met docenten en ouders uitvoeren. De score op deze bouwsteen is dus voor een groot deel van de scholen niet bekend en het is moeilijk te schatten hoe de scholen waarvoor het niet bekend is zouden scoren. De resultaten van de analyse zijn voor deze bouwsteen daarom wat onzeker.

5.3 Bouwstenen en activiteiten van de docent

Kijken we naar de relatie tussen Bouwstenen op schoolniveau en de drie indicatoren voor de activiteiten van de docenten (zie Tabel 26), *zonder rekening te houden met de leerweg, het leerjaar of het vak van de docenten*, dan is er voor alle drie een duidelijke samenhang met de Collectie, de Expertise en de Activiteiten van de school, en voor geen van de drie met Planvorming. Anders gezegd: tussen de Collectie, Expertise en Activiteiten van de docent en de Planvorming op school komt *geen* significante samenhang naar voren.

In onderstaande tabel zijn deze significante²⁰ verbanden groen aangegeven, met de sterkte van de correlatie in de cel (Tabel 28). De correlaties tussen Collectie en Expertise op school is duidelijk het sterkst. Maar dat kan ook nauwelijks anders: voor scholen zonder mediatheek (en dus mediathecarissen) zijn de scores op deze indicatoren voor de docent en de school per definitie minimaal of zeer laag. Voor de Activiteiten van de docent geldt dat nauwelijks, voor de Activiteiten op school veel minder en voor de Planvorming op school helemaal niet. De samenhangen met die indicatoren zijn dan ook veel minder sterk.²¹

²⁰ Alle getoonde correlaties zijn significant: $p < .05$.

²¹ Om deze 'automatische' verbanden te voorkomen zouden we scholen zonder mediatheek uit de analyse kunnen houden, maar dan valt een derde van de scholen af.

Tabel 28 Samenhang inputbouwstenen school – mediërende variabelen docent²²

mediërende variabelen (docenten)	Inputbouwstenen (schoolniveau)			
	Collectie	Expertise	Planvorming	Activiteiten
Collectie docent	.49	.55		.31
Expertise docent	.45	.48		.27
Activiteiten docent	.12	.20		.25

Zoals gezegd is in de hierboven beschreven en in Tabel 28 weergegeven samenhangen geen rekening gehouden met leerweg, leerjaar of vak van de docenten. Dat kan een vertekening geven, omdat voor docenten die alleen in de theoretische leerweg/mavo lesgeven, de score van de school én van de docenten op Activiteiten lager is dan het gemiddelde. Docenten die alleen Nederlands geven scores op alle indicatoren voor docenten duidelijk hoger dan docenten van andere vakken. Significante verschillen naar het leerjaar waarvoor de docent de vragen heeft beantwoord zijn er alleen voor de Planvorming op de school, deze is het hoogst in leerjaar 1 en 4. Het neemt dus niet duidelijk toe of af in hogere leerjaren.

Kijken we naar de correlaties tussen de scores van de docenten en de scores van hun school, *rekening houdend met leerweg, vak en leerjaar van de docenten*, dan komt grotendeels hetzelfde beeld naar voren. Grootste verschil is dat er een significante samenhang ontstaat tussen de drie indicatoren van de docenten met de Planvorming van de school (Tabel 29). Bij docenten van hetzelfde vak, in hetzelfde leerjaar en in dezelfde leerweg, zien we de verschillen tussen docenten op scholen met een hoge score op Planvorming en docenten op scholen met een lage score op Planvorming dus duidelijker dan wanneer we naar alle docenten tegelijk kijken. Ook bij deze gecontroleerde correlaties geldt overigens dat op scholen met een mediatheek de scores voor de school op met name Collectie en Expertise en de scores voor de docenten op met name Collectie en Expertise vrijwel automatisch hoger zijn dan op scholen zonder mediatheek.

Tabel 29 Samenhang inputbouwstenen school – mediërende variabelen docent, gecontroleerd naar leerweg, vak en leerjaar docent²³

mediërende variabelen (docenten)	Inputbouwstenen (schoolniveau)			
	Collectie	Expertise	Planvorming	Activiteiten
Collectie docent	.63	.67	.42	.20
Expertise docent	.54	.50	.35	
Activiteiten docent	.40	.34	.34	.17

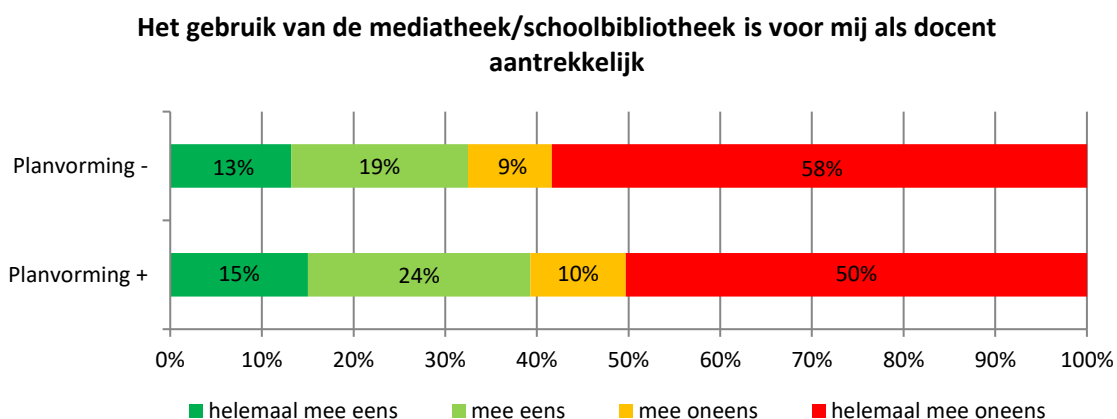
²² De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de docenten en hun school, voor de 372 docenten vmbo en 45 scholen waarvoor de antwoorden (vragenlijst docenten en vragenlijst bibliotheekmedewerker) gekoppeld konden worden.

²³ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de 155 docenten vmbo die maar in één leerweg en in één vak lesgeven en hun 37 scholen.

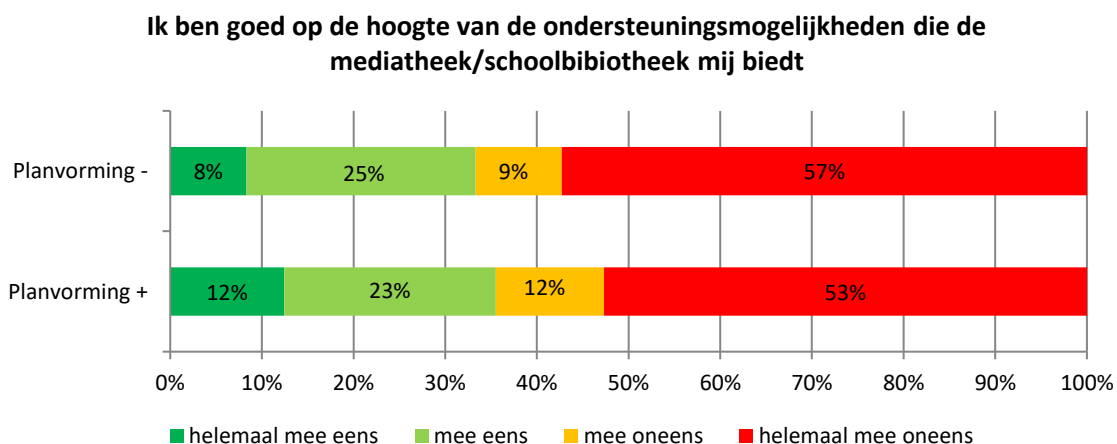
Om de abstracte correlaties uit Tabel 28 te illustreren, worden in onderstaande grafieken de resultaten van twee vragen aan de docenten die zijn opgenomen in de mediërende variabelen Collectie en Expertise vergeleken voor scholen die beter dan gemiddeld (+) en scholen die slechter dan gemiddeld (-) scoren op de Planvorming op hun school. Bij deze illustraties is gekozen voor de inputbouwsteen Planvorming, omdat de samenhangen hier groter zijn dan voor de inputbouwsteen Activiteiten, en minder 'automatisch' dan bij de inputbouwstenen Collectie en Expertise (zie opmerking in voorgaande alinea).

Op scholen zonder vakoverstijgend taalbeleid, die dus minder goed voldoen aan het ideaaltype van dBos voor Planvorming, vindt 32 procent van de docenten het gebruik van de mediatheek aantrekkelijk, op scholen met vakoverstijgend taalbeleid is dat 39 procent (Grafiek 9). En op de eerste groep scholen is 33 procent van de docenten goed op de hoogte van de ondersteuningsmogelijkheden die de mediatheek biedt, op de tweede groep scholen 35 procent (Grafiek 10).

Grafiek 9 Mediatheek aantrekkelijk voor docenten naar Planvorming school

Grafiek 10 Kennis ondersteuningsmogelijkheden mediatheek voor docenten naar Planvorming school

5.4 Bouwstenen en uitkomst: leesplezier, leesgedrag, bibliotheekbezoek en oordeel over de mediatheek van leerlingen

Kijken we naar leesplezier, leesgedrag, bibliotheekbezoek en mening over de mediatheek van leerlingen in samenhang met de scores van de school op de vier inputbouwstenen, *zonder rekening te houden met geslacht, leerweg of leerjaar van de leerlingen*, dan vinden we een kleine maar significante positieve samenhang tussen het leesplezier van leerlingen en de Planvorming op hun school, tussen het leesgedrag thuis en de Activiteiten op hun school en tussen bezoek aan de Openbare Bibliotheek en Planvorming.

Tussen bezoek aan de Openbare Bibliotheek en Collectie, Expertise en Activiteiten op school vinden we een *negatief* significant verband. De negatieve verbanden worden verklaard door het feit dat leerlingen op scholen met een mediatheek iets *minder vaak* naar de ob gaan dan leerlingen op scholen zonder mediatheek. En scholen met een mediatheek scoren vrijwel vanzelf hoger op de drie genoemde bouwstenen (niet op de bouwsteen Planvorming).

Tabel 30 Samenhang schoolbeleid (inputbouwstenen) – leesplezier, leesgedrag, en bibliotheekbezoek (uitkomstmaten)²⁴

uitkomstmaten	inputbouwstenen			
	Collectie	Expertise	Planvorming	Activiteiten
Leesplezier algemeen			.03	-.04
Leesgedrag thuis			-.04	.04
Haalt boeken bij OB	-.08	-.09	.03	-.09
Bezoekfrequentie OB	-.09	-.08	.09	-.08
Bezoekfrequentie mediatheek	.27	.28	.13	.14

Tussen leerlingen van verschillende leerwegen en leerjaren en tussen jongens en meisjes zijn duidelijke verschillen: leerlingen in de theoretische leerweg/mavo, in lagere leerjaren en meisjes lezen liever en vaker, gaan vaker naar de Openbare Bibliotheek en de mediatheek en zijn wat negatiever over de mediatheek dan leerlingen van beroepsgerichte leerwegen, hogere leerjaren en jongens (zie Hoofdstuk 3). Dat kan een vertekening geven, bijvoorbeeld omdat scholen met een theoretische leerweg ook relatief hoog scoren op Collectie.

²⁴ De correlaties zijn gebaseerd op de antwoorden van de vmbo-leerlingen en de scores van hun school, voor de 7822 leerlingen en 40 scholen.

Maar ook gecontroleerd naar *leerweg, leerjaar en geslacht van de leerlingen*, komen ongeveer dezelfde verbanden naar voren die we eerder zagen (Tabel 31). We kunnen daarom voorzichtig concluderen dat bij vakoverstijgend taalbeleid op school leerlingen vaker naar de openbare bibliotheek en mediatheek gaan.

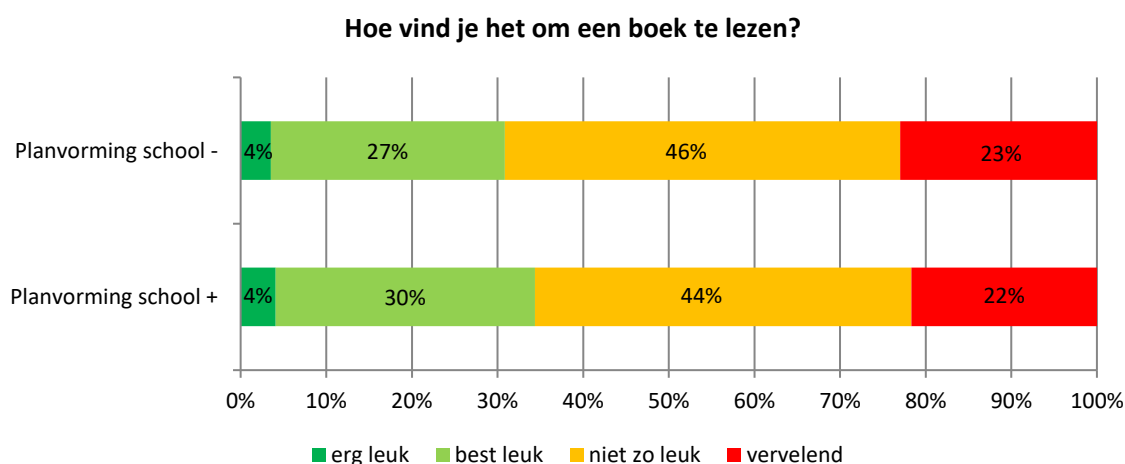
Tabel 31 Samenhang schoolbeleid (inputbouwstenen) – leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek (uitkomstmaten), gecontroleerd naar leerweg, leerjaar en geslacht leerling

uitkomstmaten	inputbouwstenen			
	Collectie	Expertise	Planvorming	Activiteiten
Leesplezier algemeen			.03	
Leesgedrag thuis			.03	
Haalt boeken bij OB	-.10	-.10	.03	-.06
Bezoekfrequentie OB	-.11	-.09	.09	-.06
Bezoekfrequentie mediatheek	.26	.26	.13	.16

Om de betekenis van de abstracte relaties uit Tabel 30 enigszins inzichtelijk te maken, worden in onderstaande grafieken de antwoorden van leerlingen over leesplezier en leesgedrag thuis vergeleken voor scholen met vakoverstijgend taalbeleid, die beter dan gemiddeld (+) scoren op de planvorming op hun school en scholen zonder vakoverstijgend taalbeleid die slechter dan gemiddeld (-) scoren op Planvorming, de enige inputbouwsteen waarmee alle uitkomstmaten voor de leerlingen significant positief samenhangen.²⁵

Op scholen zonder vakoverstijgend taalbeleid vindt 31 procent van de vmbo-leerlingen het 'erg leuk' of 'best leuk' om een boek te lezen, op scholen met vakoverstijgend taalbeleid scoren 35 procent (Grafiek 11).

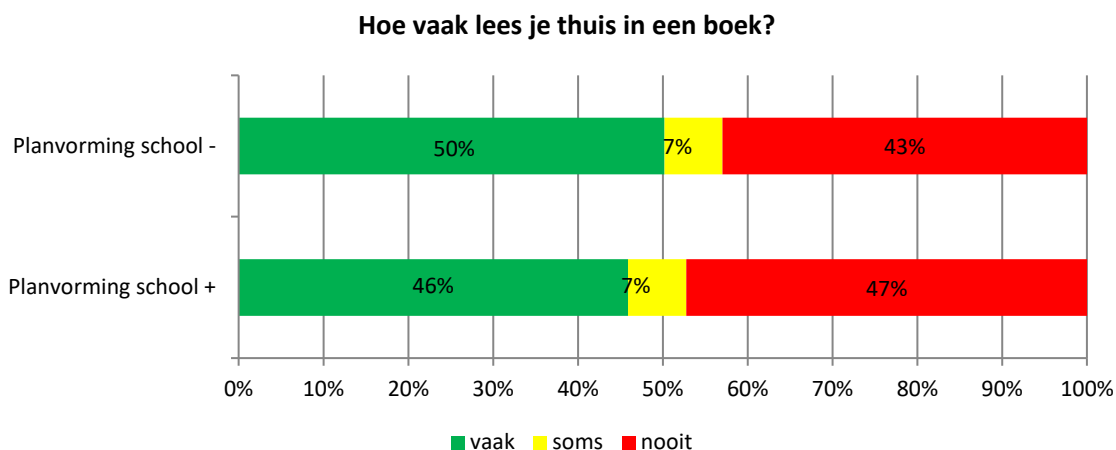
Grafiek 11 Leesplezier vmbo-leerlingen naar Planvorming school

²⁵ De gegevens in de grafieken zijn *niet* gecontroleerd naar leerweg, leerjaar of geslacht.

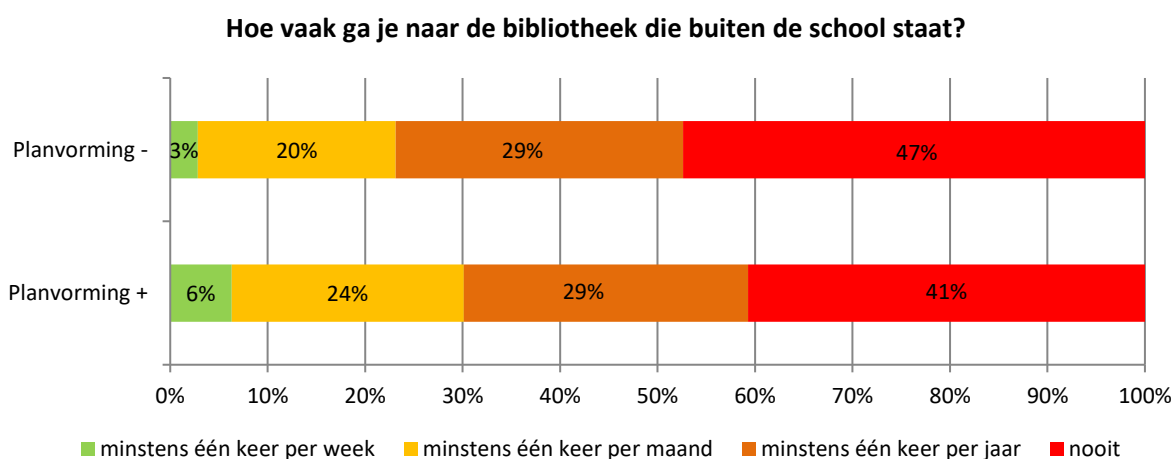
Op scholen zonder vakoverstijgend taalbeleid leest 57 procent van de vmbo-leerlingen thuis vaak of soms een boek, op scholen met vakoverstijgend taalbeleid 53 procent (Grafiek 12).

Grafiek 12 Leesgedrag thuis vmbo-leerlingen naar Planvorming school

Tot slot zien we op scholen zonder vakoverstijgend taalbeleid 23 procent van de leerlingen minstens één keer per maand naar de openbare bibliotheek gaat en 11 procent minstens een keer per maand uit zichzelf naar de mediatheek gaat, en op scholen met vakoverstijgend taalbeleid 30 procent naar de openbare bibliotheek en 18 procent naar de mediatheek (Grafiek 13 en Grafiek 14).

Grafiek 13 Bezoekfrequentie Openbare Bibliotheek naar Planvorming school

Grafiek 14 Bezoekfrequentie mediatheek naar Planvorming school

